

SZABÁLYZAT

A MAGYAR ENCIKLOPÉDIA MEGALKOTÁSÁBAN RÉSZTVEVŐ AKADÉMIAI SZERVEK FELADATKÖRÉRŐL ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége a Magyar Enciklopédia megalkotásában közreműködő szervek feladatkörét és együttműködésének módozatait az alábbiakban szabályozza:

I. A RÉSZTVEVŐ SZERVEK.

A Magyar Enciklopédia megalkotásában a következő már működő ill. megalakítandó akadémiai szervek vesznek részt:

- 1./ a Magyar Tudományos Akadémia Enciklopédia Főbizottsága,
- 2./ a Magyar Enciklopédia Szerkesztő Bizottsága,
- 3./ a Magyar Enciklopédia Szerkesztősége,
- 4./ az Akadémiai Kiadó,
- 5./ az Akadémiai Nyomda,
- 6./ a Magyar Tudományos Akadémia Hivatalának vállalati osztálya,
- 7./ a Magyar Enciklopédia Kiadó Bizottsága.

II. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ENCIKLOPÉDIA FŐBIZOTTSÁGA.

1./ A Magyar Enciklopédia megalkotásának legfőbb elvi irányítását és ellenőrzését a Magyar Tudományos Akadémia Enciklopédia Főbizottsága látja el.

Az Enciklopédia Főbizottság feladata biztosítani, hogy a Magyar Enciklopédia olyan korszerű összefoglaló képet adjon a társadalomtudományok, természettudományok, és műszaki tudományok, a nyelvek és a nyelvtudomány, az irodalom és művészetek, az ipari és mezőgazdasági termelés, a köz- és magánélet, a sport és üdülés stb. lényeges ismeretanyagáról, amely a szocializmust építő magyar társadalom érdeklődésére számot tarthat. Ezen belül az Enciklopédia legyen következetesen figyelemmel az emberi haladás döntő mozzanataira és előmozdítóira. Különös gondot kell fordítani továbbá a magyar viszonyok alapos megismertetésére, hazánk és népünk múltjának és jelenének, küzdelmeinek és műveltségének a korszerű bemutatására és értékelésére.

A Magyar Enciklopédia a marxizmus-leninizmus elméletére támaszkodva széles körben igyekezzék megvilágítani a szocializmus világtörténelmi jelentőségét és magyarországi előrehaladását, a szocializmust építő országok társadalmának gazdasági és kulturális életét, harcait, eredményeit, nehézségeit, jövő kilátásait és főlegyét a kapitalista gazdasági és társadalmi renddel szemben.

Jellegét, vagyis anyagának arányait, cikkeinek színvonalát és stílusát pedig az az összetett társadalmi funkció határozza meg,

mit a népművelés, az ipari és mezőgazdasági termelés, valamint társadalmunk más fontos gyakorlati tevékenysége és végül a tudományos kutatás hathatós támogatása érdekében el kell látnia.

Mindezeknek megfelelően következetesen törekedjék a Főbizottság arra, hogy a Magyar Enciklopédia a mai magyar társadalom számára a lényeges, időszerű és közérdekű ismeretek olyan rendszeres tárházává legyen, amely korszerű és megbízható utbaigazítást nyújt életünk és műveltségünk egész területén. Tartalmában, szerkezetében, illusztrációiban és külső kiállításában legyen egyaránt a magyar tudomány és könyvkiadás reprezentatív terméke.

2./ Az Enciklopédia Főbizottság tagjai az egyes ismeretágak fontosságát és várható terjedelmét is figyelembevéve

a filozófiai tudományok,
politikai és közélet,
közgazdasági tudományok,
állam és jogtudományok,
lélektan és pedagógia,
hadtudomány,
történettudományok,
a régészet,
néprajz,
nyelvtudomány,
klasszika filológia,
irodalomtudomány,
képzőművészetek,
zene,
színház-film-rádió,
sajtó-könyv-könyvtár,
sport és üdülés,

matematika,
csillagászat,
földtan és ásványtan,
földrajz,
biológia,
növénytan,
állattan,
orvostudományok,
mezőgazdasági tudományok,
kémiai tudományok,
fizikai tudományok,
műszaki tudományok közül:
bányászat és kohászat,
gépészet,
elektrotechnika,
könnyűipar,
építészet,
közlekedés.

és esetleg más ismeretkörök képviselői, valamint a Magyar Enciklopédia főszerkesztője.

A Főbizottság elnöke a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Elnökhelyettesét, titkárát és tagjait az Akadémia tagjai és más kiváló szakértők közül a szerkesztés időtartamára a Magyar Tudományos Akadémia elnöke nevezi ki.

3./ Az Enciklopédia Főbizottság feladatának ellátása céljából évente legalább kétszer ülést tart, amelyen

- a./ megtárgyalja a Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő szervek, főként a Szerkesztő Bizottság, a Szerkesztőség és a Kiadói Bizottság jelentéseit a végzett munkáról, és további terveit a feladatok elvégzéséről;
- b./ eldönti a Magyar Enciklopédia ideológiai irányával, tartalma színvonalával, arányaival, terjedelmével, továbbá nyomdai kiállításával és terjesztésével kapcsolatos legfőbb elvi kérdéseket;
- c./ kijelöli a Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő operatív szervek számára a szerkesztés és kiadás legfőbb irányvonalait.

- 4./ Az Enciklopédia Főbizottság üléseit az elnök hívja össze. Az elnököt akadályoztatása esetén az elnökhelyettes helyettesíti. Az ülés napirendjét a titkár készíti elő. A tárgysorozatra tűzött ismertetések, javaslatokat stb. az ülést megelőzően legalább 8 nappal írásban kell közölni a Főbizottság tagjaival. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.
- 5./ A Főbizottság tanácskozásairól és határozatairól jegyzőkönyvet kell készíteni. A határozatok végrehajtását az elnök és az elnökhelyettes ellenőrzi. Egyés, főként konkrét szakmai kérdések esetében a munka vagy a határozatok végrehajtásának ellenőrzésére a Főbizottság bármely tagjának megbízást adhat.

III. A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG ÉS A SZAKMAI TANÁCSADÓK.

- 1./ A Magyar Enciklopédia szerkesztésének ideológiai, szakmai irányítását és ellenőrzését folyamatosan az Enciklopédia Főbizottság által megállapított irányelvek figyelembevételével, mint operatív szerv a Szerkesztő Bizottság végzi.
- 2./ A Szerkesztő Bizottság elnöke az Enciklopédia Főbizottság elnöke, elnökhelyettese a Főbizottság elnökhelyettese. Tagjai a Magyar Tudományos Akadémia tudományos osztályainak 1-1 képviselője és a Magyar Enciklopédia főszerkesztője. A tudományos osztályok képviselőit az osztályokkal egyetértésben az elnök nevezi ki lehetőleg az Akadémia tagjai, esetleg más magas képesítéssel bíró olyan tudósok közül, akikre ideológiai és szakmai tudásuk, valamint széleskörű áttekintésük és magasfokú aktivitásuk alapján egy-egy tudományos osztályhoz tartozó tudományok területének gondozása felelősség mellett reálbizható.
- 3./ A Szerkesztő Bizottság legalább havonta egyszer rendes ülést tart. Ezen kívül a szükséghez mérten rendkívüli ülést is tarthat. Az ülést az elnök hívja össze. Akadályoztatása esetén az elnökhelyettes helyettesíti. Az ülés napirendjére részben a Főszerkesztő által benyújtott tervek és javaslatok megtárgyalását, részben a saját kezdeményezésre összeállított napirendi pontokat kell kitűzni. A napirendre a jelentéseket, javaslatokat stb. az ülést megelőzően legalább 3 nappal írásban kell a bizottság tagjaival közölni. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.
- 4./ A Szerkesztő Bizottság feladatkörébe tartozik
a./ általában az Enciklopédia Főbizottság által jóváhagyott irányelvek és tervek alapján a Magyar Enciklopédia:

helyes ideológiai irányának, kellő tudományos tartalmának és színvonalának gyakorlati biztosítása és ellenőrzése,

a szerkesztéssel, az egyes részek arányával és terjedelmével összefüggő kérdések konkrét tisztázása és rögzítése;

a szerkesztőség beszámolóinak megtárgyalása és munkatervének jóváhagyása negyedévenként.

b./ különösképpen, főként az egyes akadémiai tudományos osztályok szakterületeit illetően:

a kiszemelt címszavak felvételének, terjedelmének és illusztrálásának jóváhagyása,

a fontos, nagyterjedelmű, bonyolult vagy vitás cikkek kijelölése, azok szerzőinek és lektorainak jóváhagyása,

a fontos, nagyterjedelmű bonyolult vagy vitás cikkek társadalmi megvitatásának irányítása,

egy-egy tudományágak, ismeretkörök területén kijelölt tudományos tanácsadók /konzultánsok/ munkájának irányítása és ellenőrzése,

a szakszerkesztőkkel való rendszeres konzultáció, a szerkesztés elvi és gyakorlati kérdéseiben s a szakszerkesztők szakmai munkájának értékelése,

a cikkek szövegének jóváhagyása: a kiadási, majd a nyomási engedély magadása.

5./ E feladatokon belül az elnök az általános irányítást, az elnökhelyettes az egyes szakterületek kérdéseinek módszertani egyeztetését, a bizottsági tagok pedig az egyes kijelölt szakterületek szerkesztési problémáinak gondozását látják el. Két ülés között felmerülő sürgős szerkesztési kérdésekben az elnök vagy esetleg akadályoztatása esetén az elnökhelyettes dönt.

6./ A Szerkesztő Bizottság olyan szakterületek rendszeres gondozására, amelyeket tagjai személy szerint el nem láthatnak a szerkesztés szakmai színvonalának biztosítására az Enciklopédia Főbizottság, az Akadémia más tagjai, illetőleg egyéb ismert szakértők közül a szükséges számban állandó vagy esetenkénti szakmai tanácsadókat /konzultánsokat/ kér fel ill. jelöl ki, akiknek munkáját a Bizottságnak a szakterület szerint illetékes tagja útján irányítja és ellenőrzi.

A szakmai tanácsadók rendszeresen és folyamatosan figyelemmel kísérik a számukra kijelölt szakterület szerkesztési munkáit. Szakszempontról segítik és irányítják az ismeretág szakszerkesztőjének munkáját. Állást foglalnak a címszó felvételét illetően. Döntenek egyes cikkek tartalmi kérdéseiről és szerkezeti felépítéséről. Segítséget nyújtanak a szerzők, lektorok, bírálók és más szakértők kiválasztásában. Közreműködnek egyes cikkek szakértői vagy társadalmi megvitatásának megszervezésében.

A Szerkesztő Bizottság a szaktanácsadók tapasztalatairól negyedévenként jelentést kér s azokat összesítve a szükséges tanulságok levonása céljából az elnökhelyettes előadásában megtárgyalja. Ezen kívül vagy szükség esetén e helyett a szaktanácsadókat vagy azok egy részét az elvégzendő feladatok természetének megfelelően alkalmas időben tanácskozássra hívja össze.

7./ A Szerkesztő Bizottság véleményt mond más enciklopédia vagy lexikon kiadási tervével kapcsolatban annak szükségességéről vagy felesleges voltáról abból a célból, hogy könyvkiadásunk hasonló jellegű kiadványai tekintetében a szükséges tervszerűség és egyöntetű eljárás biztosítható legyen.

8./ A Szerkesztő Bizottság működéséről és további feladatairól az Enciklopédia Főbizottságnak félévenként jelentésben számol be.

9./ A Szerkesztő Bizottság tagjai munkájukért a Magyar Tudományos Akadémia elnöksége által megállapított tiszteletdíjban részesülnek.

10./ A Szerkesztő Bizottság tanácskozásairól és határozatairól jegyzőkönyvet kell készíteni. A határozatok végrehajtását általában az elnökhelyettes, a maguk szakterületén pedig a Bizottság tagjai ellenőrzik.

IV. A MAGYAR ENCIKLOPÉDIA SZERKESZTŐSÉGE.

1./ A Magyar Enciklopédia Szerkesztősége a Magyar Tudományos Akadémia felügyelete alatt álló szervezet, amely önálló, önelszámoló egységként az Akadémiai Kiadó keretében működik. Létszámát és költségkeretét elkülönítetten kell előírni és csak az Enciklopédia céljára szabad felhasználni.

2./ A Szerkesztőség feladata a Magyar Enciklopédia megalkotásával kapcsolatos tudományos, szerkesztési és szervezési kérdések gyakorlati kimunkálása és ellátása, tehát a Magyar Enciklopédia megtervezése és a szerkesztés munkájának megszervezése, az Enciklopédia kéziratának előkészítése és a korrekturek szerkesztőségi gondozása az imprimálásig. Ennek megfelelően feladatkörének fontosabb területei a következők:

a./ Tanulmányozza az enciklopédia-szerkesztés elvi és gyakorlati kérdéseit, a hazai és külföldi enciklopédiák és lexikonok gyakorlatát, mai társadalmunk enciklopédia iránti igényeit és szükségleteit, az általános műveltség fogalmát és tartalmának korszerű elemeit és jegyeit, hogy a Magyar Enciklopédia megtervezéséhez levonhassa a szükséges tartalmi, szerkesztéstechnikai és nyomdatechnikai tanulságokat és tisztázhassa a korszerű követelményeket;

b./ Javaslatokat dolgoz ki a Magyar Enciklopédia társadalmi funkciójáról, műfaji jellegéről, tartalmának összetételéről, arányairól és színvonaláról, a beiktatandó címszavakról, a cikkek tartalmi és szerkezeti vázlatáról, terjedelméről és stílusáról, a szükséges bibliográfiákról, és illusztrációkról, a különleges kezelést kívánó fontos, nagyterjedelmű, nehéz cikkek kijelöléséről, valamint a szerzők, lektorok, szakértők megbízásáról és díjazási rendszeréről;

c./ Kidolgozza az Akadémiai Kiadóval és az Akadémiai Nyomdával és más érdekelt szervekkel egyetértésben a szerkesztők, szerzők, lektorok, bírálók más szakértők és korrektorok számára a szükséges szerkesztési utmutatásokat, és közreműködik az Enciklopédia nyomdai előállításának és terjesztésének megtervezésében.

d./ Beszámol negyedévenként a Szerkesztő Bizottságnak és félévenként az Enciklopédia Főbizottságnak végzett munkájáról és munkaterveit megtárgyalás ill. jóváhagyás céljából negyedévenként előterjeszti a Szerkesztő Bizottságnak.

e./ Végrehajtja az Enciklopédia Főbizottságnak, a Szerkesztő Bizottságnak és a Kiadó Bizottságnak a szerkesztést illető határozatait.

3./ A Szerkesztőség szervezeti felépítését a főszerkesztő a fontosabb szerkesztési funkciók szerint alakítja ki. A szakszerkesztőségeket az egyes tudománycsoportok belső rokonságának megfelelően és a feldolgozandó ismeretanyag terjedelmétől függően kell megszervezni és munkaerővel ellátni. Ezen kívül a szükségnek megfelelően külön-külön szervezeti egységet kell alakítani a címszavak, a komplex cikkek, a baráti országokról szóló cikkek, továbbá a bibliográfiák, és illusztrációk stb. gondozására, valamint a tudományos ellenőrzés, az adatellenőrzés és a stílus és helyesírás egységének biztosítására. Ugyan- csak a tényleges szükséghez képest kell megszervezni a szerkesztőség egyéb részlegeit is: így az ügyvitel ellátását, korrekkturák gondozását, a képgyűjteményt és fotólaboratóriumot stb. A szerkesztőség cél- szerű szervezeti felépítésével és megfelelő személyi összetételével el kell érni, hogy alkalmas legyen a Magyar Enciklopédia megalkotásá- nak nagyméretű, bonyolult és magasrendű szerkesztési munkájára.

4./ A Szerkesztőség élén a főszerkesztő áll, aki kimunkálja a Magyar Enciklopédia megalkotásával összefüggő tudományos és szerkesztési feladatokat és gondoskodik azok megoldásáról. Megszervezi és képviseli a Szerkesztőséget, irányítja és ellenőrzi a szerkesztés munkáját. Feladatai közül legfontosabbak a következők:

a./ Számbaveszi, számontartja, tanulmányozza vagy megfelelő szakértőkkel tanulmányoztatja a Magyar Enciklopédia megalkotásával összefüggő tudományos és szerkesztési kérdéseket, saját hatáskörében alkalmas megoldási javaslatot készít elő, vagy a felmerült problémákat ahhoz a szervhez juttatja el, amely a kidolgozásukra hivatott; a Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő szervek és elért eredmények olyan irányu és mérvű összehangolására törekszik, hogy az tartalmában, szerkezetében, színvonalában és külső kiállításában a magyar tudomá- nyos élet korszerű és önálló alkotásaként jöjjön létre.

b./ Megtervezi, megszervezi, irányítja és ellenőrzi a Szer- kesztőség munkáját, kidolgozza a Szerkesztőség feladatterveit, fejlesztési tervét, szervezeti felépítését, munkatervét; irányítja gyakorlati munkáját, ellenőrzi és értékeli tevékenysége eredményességét, a vég- zett munkáról a Szerkesztő Bizottság és az Enciklopédia Főbizottság számára beszámoló jelentést készít.

c./ Képviseli a Magyar Enciklopédia Szerkesztőségét és a szerkesztés szakmai érdekeit, kiadja a megbízásokat, megköti a szerződéseket, a jóváhagyott keretek szerint megállapítja a tiszteletdíjakat, a Szerkesztő Bizottság által jóváhagyott cikkek szedéséről intézkedik s azokat imprimálja, a Szerkesztőség dolgozóit az Akadémiai Kiadó i- gazgatójával - az egyes tudományágak önálló szakszerkesztőit a Szerkesz- tő Bizottság szakmailag illetékes tagjával is - egyetértésben alkal- mazza.

5./ A szakszerkesztők feladata a Szerkesztőség munkatervébe iktatott tudományos, szerkesztési és szervezési feladatok ellátása.

a./ Általánosságban minden szakszerkesztőnek különös gonddal kell törekednie arra, hogy szakterülete ismeretanyaga rendszeres, arányos, színvonalas és korszerű összefoglalásban, a legjobb szakértők feldolgozásában kerüljön be az Enciklopédiába, s hogy szakanyaga ideológiai szempontból helyesen felfogott és tudományos szempontból megbízható legyen. Gondot kell fordítaniuk arra, hogy az Enciklopédia mint egész arányaiban, színvonalában, stílusában is megfeleljen azoknak a követelményeknek, amiket az általános műveltség mai korszerű fogalma és társadalmunk mai igényei vele szemben felállítanak.

b./ E célok elérése érdekében megalapozott javaslatokat kell készíteniük a főszerkesztő számára szakterületük címszavaira, a cikkek tartalmi vázlatára, terjedelmére, illusztrálására, bibliográfiájára, a megbízandó szerzőkre, lektorokra s más szakértőkre, azoknak az elvégzett munka értékével arányos díjazására, egyes fontos, vitás cikkek szélesebb szakértői vagy nyilvános társadalmi megvitatására.

c./ Nagy gondot kell fordítaniuk a kéziratok és javaslatok ideológiai és szakmai szempontból való ellenőrzésére, a tartalmi színvonal, a helyes szerkezet, valamint a kellő szerkesztési és stílárius egység biztosítására.

d./ Munkájuk sikere érdekében szorosan együtt kell működniük a Szerkesztő Bizottság szakmailag illetékes tagjával vagy a Szerkesztő Bizottság hozzájárulásával felkért szakmai tanácsadókkal. Tervszerűen ki kell építeni a fenn kell tartani a személyes kapcsolatot a szakterület kutató és más intézeteivel és azok tudományos munkatársaival.

V. AZ AKADEMIAI KIADÓ.

A Magyar Enciklopédia létrehozásában az Akadémia Kiadó feladata:

1./ A Szerkesztőséggel és az Akadémiai Nyomdával egyetértésben gazdasági és technikai lehetőségeink gondos mérlegelésével mielőbb elkészíti a Magyar Enciklopédia szabványait.

2./ A Szerkesztőséggel egyetértésben részletes javaslatot dolgoz ki a Magyar Enciklopédia szükséges példányszámának meghatározására.

3./ A terjesztés legalkalmasabb módját megtervezi és a kívánt időre megszervezi.

4./ A megfelelő minőségű és mennyiségű papírt, kötési és egyéb anyagot biztosítja.

5./ Tevékenyen közreműködik az Enciklopédia létrehozásában minden olyan területen, amely mint a kiadásért felelős szervnek hátszínre esik.

VI. AZ AKADÉMIAI NYOMDA.

A Magyar Enciklopédia létrehozásában az Akadémiai Nyomda feladata:

1./ A Magyar Enciklopédia nyomdai szabványa alapján felméri a Magyar Enciklopédia nyomdai előállításához szükséges nyomda-technikai szükségleteket és munkafeltételeket és a Kiadói Bizottság számára részletes tervet dolgoz ki a Magyar Enciklopédia nyomdai előállításának szükségleteiről és lehetőségeiről;

2./ A jóváhagyott terv alapján gondoskodik a Magyar Enciklopédia megfelelő nyomdai előállításáról.

3./ Tevékenyen közreműködik az Enciklopédia létrehozásának elősegítésében minden hatáskörébe eső területen.

VII. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HIVATALA VÁLLALATI OSZTÁLYA.

A Magyar Tudományos Akadémia Hivatala Vállalati osztálya feladata a Magyar Enciklopédia létrehozásában:

1./ Azoknak a költség- és létszámkereteknek a folyamatos biztosítása, amelyek a Szerkesztőség, az Akadémiai Kiadó és az Akadémiai Nyomda számára szükségesek az Enciklopédia megalkotásával kapcsolatos feladataik elvégzéséhez.

2./ Az Enciklopédia létrehozásával összefüggő beruházások előkészítése.

3./ Az Enciklopédiával kapcsolatos folyó ügyek tárcaszinten való intézése, és egyeztetése.

VIII. KIADÓI BIZOTTSÁG.

A Magyar Enciklopédia nyomdai előállításának elvi és fontosabb gyakorlati kérdéseit a Magyar Enciklopédia Kiadói Bizottsága gondozza. A Kiadói Bizottság összetétele és feladata a következő:

1./ A Kiadói Bizottság elnöke az Akadémiai Kiadó igazgatója. Tagjai: a Szerkesztői Bizottság elnökhelyettese, a főszerkesztő, a Magyar Tudományos Akadémia Hivatala vállalati osztályának vezetője, az Akadémiai Nyomda igazgatója, a Kiadói Főigazgatóság képviselője, a Könyvüipari Minisztérium Nyomdaipari Igazgatóságának képviselője.

2./ A Kiadói Bizottság feladata:

a./ az előkészítés időszakában:

a Magyar Enciklopédia nyomdai szabványának megtárgyalása és jóváhagyása,

a Magyar Enciklopédia létrehozásában közreműködő szervek beruházási és fejlesztési szükségleteinek és tervének elbírálása.

b./ a kivitelezés időszakában:
a nyomdai előállításához szükséges feltételek, eszközök, anyagok folyamatos biztosítása,
a terjesztés elvi kérdéseinek tisztázása, gyakorlati munkájának segítése és ellenőrzése.

3./ A Kiadói Bizottság tagjai munkájukhoz mérten a Magyar Tudományos Akadémia elnöke által megállapított tiszteletdíjban részesülnek.

4./ A Kiadói Bizottság a Magyar Enciklopédia nyomdai munkálatainak megindulásától kezdődően havonta, azt megelőzően szükség szerint tartja üléseit. Tanácskozásairól és határozatairól jegyzőkönyvet készít. Működéséről és tervezett munkájáról az Enciklopédia Főbizottságnak fél-évenként beszámolót állít össze,

I n d o k o l á s

a Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő akadémiai szervek feladatairól és együttműködéséről készített szabályzathoz.

A Magyar Enciklopédia tartalmában, méreteiben és nyomdai előállítását illetően is a MTA egyik legnagyobb méretű és legbonyolultabb feladata. Megalkotásához vagy egyetlen komplex szerv létrehozására, vagy több meglévő szervezet, akadémiai szerv együttműködésére van szükség. Feltétlenül szükséges, hogy ez a kérdés tisztázást nyerjen s amennyiben a meglévő akadémiai intézményekre hárul a ME létrehozásának egy-egy részfeladata, akkor az egyes szervek feladatkörét, valamint ezek együttműködésének leglényegesebb mozzanatait megfelelő szabályzat körvonalazza és rögzítse.

A Nagy Szovjet Enciklopédiát egyetlen hatalmas szervezet hozza létre. Ennek keretében egyesülnek az elvi irányítással, az operatív szerkesztéssel és a kiadással kapcsolatos funkciók, úgyhogy csak a nyomdai előállítást végzik más, kívülálló intézmények. A funkciók ilyen összefogása ottani tapasztalataink szerint kétségtelenül igen sok előnnyel jár.

A mi viszonyaink között azonban olyan szervezeti keret létrehozása, amely a Magyar Enciklopédia megalkotásának minden mozzanatát magában egyesítse, tulságosan sok átszervezéssel, zökkenővel és költséggel járna. Ezért élszerűbbnek és gazdaságosabbnak tűnik, ha a MTA elnöksége nagyarányú és költséges átszervezés helyett a meglévő akadémiai szervek és vállalatok együttműködésének intézményes biztosításával, a szükséges új szervek felállításával és az egyes szervek feladatkörének szabályozásával oldja meg a feladatot.

A Magyar Enciklopédia megalkotása során a következő funkciók ellátásáról kell gondoskodni /zárójelben feltüntettem a funkció ellátását végző vagy arra javasolt szervezet is/:

- 1./ a Magyar Enciklopédia legfőbb elvi irányítása és ellenőrzése, /MTA Enciklopédia Főbizottsága/
- 2./ a szerkesztés operatív irányítása és ellenőrzése ideológiai és tudományos szempontból /a Magyar Enciklopédia Szerkesztő Bizottsága/
- 3./ a szerkesztés konkrét operatív munkája, /a Magyar Enciklopédia Szerkesztősége/
- 4./ a kiadói tevékenység /Akadémiai Kiadó/
- 5./ a nyomdai előállítás /Akadémiai Nyomda/
- 6./ a feladatkörökkel kapcsolatos igények és szükségletek társas szinten való gondozása. /A MTA Hivatalának Vállalati Osztálya/
- 7./ a kiadással kapcsolatos feladatok és tevékenységek koordinálása /a Magyar Enciklopédia Kiadói Bizottsága/

Lényegében tehát a Magyar Enciklopédia létrehozásában szerepet játszó mind a hét funkciónak jelenleg is megvan ill. könnyen, számottevő külön költség nélkül létrehozható a megfelelő akadémiai gondozó szerve. Szükséges azonban, hogy ez külön elnökségi határozatban le is rögzítettessék,

Mert ez idő szerint sem az Akadémiai Kiadó, sem az Akadémiai Nyomda semminemű megbízást nem kapott a Magyar Enciklopédia létrehozásával kapcsolatos kiadói ill. nyomdai funkciók gondozásba vételére. Ezen felül jelenlegi összetételében és működési módjával a mai Szerkesztő Bizottság sem válhatott azzá a legfőbb elvi irányító és ellenőrző szervvé, amelyre pedig a Szerkesztőség munkájának előhaladtával máris feltétlenül szükség volna. Végül nincs olyan szerv sem, amely a kiadással kapcsolatos feladatok és tevékenységek kellő koordinálását elláthatná.

Ilyen körülmények között e szervek intézményes együttműködéséről jelenleg nem is lehet beszélni, ami máris azért igen nagy hátrány, mert a Magyar Enciklopédia megalkotásának következő fázisai elengedhetetlenül megkívánják e funkciók rendszeres ellátását s a megfelelő akadémiai szervek szoros és tervszerű együttműködését.

Helyén való lenne tehát, ha a MTA elnöksége mielőbb megvizsgálhatná a Magyar Enciklopédia megalkotásának jelenlegi helyzetét és a mellékelt szabályzat-tervezet szerint körvonalazná az egyes szervek feladatköré és együttműködésének módozatait.

E szabályzat-tervezet a jelenleg is meglévő helyzetet vagy a kézenfekvő, magától kínálkozó lehetőségeket veszi alapul. Ennek megfelelően alig szorul indokolásra a Szerkesztőségre /IV./, az Akadémiai Kiadóra /V./, az Akadémiai Nyomdára /VI./ és a MTA Hivatala Vállalati Osztályára /VII./ vonatkozó része. Itt legfeljebb azt kell kiemelni, hogy e szerveknek az Enciklopédiával kapcsolatos feladatkörét azért kell külön is körvonalazni, mert ezeknek - a Szerkesztőség kivételével - egyrészt megfelelő megbízásuk ill. felhatalmazásuk nincs, másrészt mert az Enciklopédia létrehozásán kívül még számos más, fontos feladatuk is van s az Enciklopédiával kapcsolatos funkciójuk külön kiemelés nélkül háttérbe szorulhat, végül mert a feladatkörök meghatározásán kívül az együttműködés intézményes szabályozása számukra is előny.

Külön magyarázatot és indokolást igényelnek azonban a szervezetnek az Enciklopédia Főbizottságra /II./ és a Szerkesztő Bizottságra /III./ valamint a Kiadói Bizottságra /VIII./ vonatkozó részei. A Szerkesztő Bizottság mai összetételében és működési módja szerint nem látszik alkalmasnak a legfőbb elvi irányítás és a szellemi operatív vezetés kettős feladatának ellátására. Adottságaink figyelembevételével helyesnek látszanék a két funkció elválasztása és egymással szorosan összetartozó, de mégis külön szervekre való bízása. Lehetséges, hogy így az Enciklopédia Főbizottság és a Szerkesztő Bizottság bizonyos mértékig párhuzamos szervek látszók. Valójában azonban nem párhuzamos, hanem egymást szervesen kiegészítő funkciókról és szervekről van szó.

Az Enciklopédia ugyanis korszerű összképbe igyekszik foglalni valamennyi, az általános műveltség mai kibővített fogalma szerint lényeges ismeretág közérdekű és időszerű anyagát, így nagyon fontos és indokolt, hogy minél több tudomány szak kiváló képviselői vehessenek részt a legfelső elvi irányító Bizottság munkájában. Az ilyen nagylétszámú bizottság azonban rendszerint nem lehet oly mértékben mozgékony, operatív, mint ahogy azt pl. a szerkesztés munkája megkívánja. Ennek az operatív irányító funkciónak az ellátásáról kíván gondoskodni a tervezet akkor, amikor javasolja olyan kislétszámú, gyakrabban összehívható és a lényeges konkrét kérdéseket elmélyültebben tanulmányozó Szerkesztő Bizottság alakítását lehetőleg az Enciklopédia Főbizottság tagjaiból, amely a szerkesztés szellemi irányítását és ellenőrzését - megfelelő számú és

Minvonalu állandó szakértők bevonásával - gyakorlatilag el tudja végezni. Az adott esetben e két szerv egymást kiegészítő működése látszik az alkalmasabb megoldásnak, ily módon a legfelső irányítás mindkét funkciója kellően érvényesülhetne.

Uj szerv a tervezetben a Kiadói Bizottság /VIII./ Létrehozását az indokolja, hogy amig az Enciklopédia szellemi előállításában lényegileg csak két szerv, és pedig a Szerkesztő Bizottság, valamint a Szerkesztőség együttműködése szükséges, ami - egyrészt azzal, hogy a főszerkesztő e bizottság tagja lehetne, másrészt azzal, hogy a bizottság elnökhelyettese kap megbízást a határozatok ellenőrzésére - viszonylag könnyen és elég jól biztosítható, addig az Enciklopédia nyomdai előállításában mind az öt funkciót ellátó szerv erősen érdekelt, viszont öt szerv zavartalan működését valamely intézményes forma nélkül alig lehet biztosítottak tekinteni. Ezért célszerűbbnek látszik, ha a kiadásban érdekelt szervek együttműködését egy külön Kiadói Bizottság létrehozásával intézményesítjük, annál is inkább, mert a feladat megkívánja, hogy ebben a munkában más tárcához tartozó szervek képviselői is /pl. a Kiadói Főigazgatóság és a Könyv-
ipari Minisztérium Nyomdaipari igazgatósága is/ rendszeresen és felelősséggel résztvehessenek.

Mindezek alapján a szabályzat-tervezetet megfontolásra, elfogadásra és mielőbb kiadásra ajánlom, annál is inkább, mert néhány személyi megbízás kiadásán kívül semmiféle különösebb szervezést vagy költséget nem igényel, viszont a Magyar Enciklopédia megalkotásának ügyét lényeges lépéssel előbbreviszi, és a továbbiakban biztosítja.

Budapest, 1955. március 5.-én.

Kovács Máté s.k.
főszerkesztő